

ההגירה היהודית לארצות הברית ולארץ ישראל, 1881-1924

פרופסור גור אלרואי
יום ג', 8:00-12:00
שעת קבלה: יום ג' 12:00-13:00
דוא"ל: galroey@univ.haifa.ac.il

תקציר

בין השנים 1881-1924 היגרו למעלה משניים וחצי מיליון יהודים ממזרח אירופה אל ארצות היעד שמעבר לים. הרוב המכריע של היהודים היגרו לארצות הברית והיתר לארגנטינה, קנדה, דרום אפריקה, אוסטרליה וארץ ישראל. ההגירה היהודית ההמונית שינתה ללא היכר את העם היהודי דמוגרפית, כלכלית, חברתית ותרבותית. קורס זה מתמקד בשתי ארצות יעד: ארצות הברית וארץ ישראל ומבקש לעמוד על הדמיון והשוני בין שתי אוכלוסיות המהגרים. מספר שאלות יידונו בקורס: מה ההבדל בין הגירה ועלייה? מה היו הגורמים להגירה היהודית (לארצות הברית ולארץ ישראל)? כיצד מתקבלת ההחלטה להגר? מהי החוויה המגדרית של ההגירה היהודית? מה היה פרופיל אוכלוסיית המהגרים לארץ ישראל ולארצות הברית וכיוב' שאלות נוספות.

חובות ומטלות

- א. חובת נוכחות בשיעורים.
- ב. חובת קריאה. על הסטודנט לבוא מוכן לקורס לאחר שקרא את הספרות המחקרית הרלוונטית לשיעור.
- ג. הגשת רפרט או סמינר על פי החלטת הסטודנט.

שיעור 1: תיאוריות בהגירה

Evertt. S. Lee 'A Theory of Migration', *Demography* (1966), vol 3, pp. 47-57

Dudley Baines, *Emigration from Europe, 1815-1930*: 1-14

שיעור 2: סוגיות מתודולוגיות – עלייה והגירה

שמואל איזנשטדט, 'עלייה והגירה (קווים לטיפולוגיה סוציולוגית)', מצודה, 7 (תשי"ד), 83-91.
אריה טרטקובר, האדם הנווד: על ההגירה ועל העלייה בעבר ובימינו, תל אביב 1954, עמ' 77-107.

שיעור 3: החברה היהודית במפנה המאות התשע-עשרה והעשרים

יעקב לשצ'נינסקי, 'סטטיסטיקה של עיר אחת', בתוך: יעקב לשצ'נינסקי, התפוצה היהודית, ירושלים 1960, עמ' 17-38.

יעקב צור, התפוצה – מזרח אירופה, ירושלים 1976, עמ' 25-58

שיעור 4: הגורמים להגירה היהודית הגדולה

אריה גרטנר, 'ההגירה ההמונית של יהודי אירופה', א שנאן (עורך), הגירה והתיישבות בישראל ובעמים, ירושלים תשמ"ב.

Adam Walaszek, 'Central Eastern European in the Euro-Atlantic Migration System before the First World War', in Michael Boyden, Hans Krabbendam and Liselotte Vandenbissche (eds), *Tales of Transit: Narrative Migrant Spaces in Atlantic Perspective, 1850-1950*, pp. 29-44.

סרט: The Golden Door

שיעור 5: ההחלטה להגר (לארצות הברית ולארץ ישראל)

מרגלית שילה, 'לשכת המודיעין של שיינקין ביפו', הציונות, יז, (תשנ"ג), עמ' 39-70.

תעודה: מכתב של משפחת קוהלת ללשכת מודיעין

שיעור 6: פרופיל המהגר היהודי

ליבמאן הערש, 'ההגירה היהודית לארה"ב, 1899-1925: ניתוח דמוגרפי', א' גורן וי' ונקרט (עורכים), ההגירה היהודית הגדולה וגיבושה של יהדות אמריקה, ירושלים תשל"ז, עמ' 25-74.

יוסף גורני, 'השינויים במבנה החברתי והפוליטי של "העלייה השנייה" בשנים 1914-1940',

הציונות, א', עמ' 204-246

שיעור 7: מגדר והגירה – חלק א'

יוסי בן-ארצי, 'חקר נשים ומגדר ויחסנו להבנת ההיסטוריה', מ' שילה, ר קרק, ג' חזן רוקם (עורכות),

העבריות החדשות: נשים ביישוב ובציונות בראי המגדר, ירושלים תשס"ב, עמ' 26-44.

ארתור הרצברג, היהודים באמריקה, ירושלים 1994, עמ' 170-186.

שיעור 8: מגדר והגירה – חלק ב'

אריה גרטנר, 'יהדות אנגליה והסחר הבינלאומי בזונות 1880-1914', זמנים, (חורף 1986), גיליון 20, עמ' 45-49.

נלי לס, 'זנות וסחר בנשים בחברה היהודית בתחילת המאה העשרים', כיוונים חדשים, תשרי תשס"ב, (5), עמ' 214-225.

Victor Mirelman, 'The Jewish Community Versus Crime: the Case of White Slavery in Buenos Aires', *Jewish Social Studies*, 46 (1986), pp. 145-168.

שיעור 9: (27 במאי): הגירה ואידיאולוגיה לארץ ישראל ול'אמריקות'

שולמית לסקוב, הביל"ויים, ירושלים 1989, עמ' 1-37.

חסיא טורטל, 'תנועת עם עולם', העבר, חוברת י' (אייר תשכ"ג), עמ' 124-143.

חיים אבני, 'מפעל שנכשל? קווים למאזנה של החקלאות היהודית בארגנטינה, אביגדור ש' (עורך), הגירה והתיישבות בישראל ובעמים, ירושלים תשמ"ב, עמ' 313-333.

אהרונסון, רן, הברון והמושבות, ירושלים תש"ן, עמ' 6-36.

שיעור 10: תכנית גאלווסטון

Gur Alroey, 'Galveston and Palestine: Immigration and Ideology in the Early Twentieth Century', American Jewish Archives, pp. 128-150

Gary Dean Best, 'Jacob H. Schiff's Galveston Movement: An Experiment in Immigrant Deflection 1907-1914, American Jewish Archives, Vol XXX, April 1978, pp. 43-79.

שיעור 11: מדיניות העלייה לארץ ישראל וחוקי ההגירה בארצות הברית

מרגלית שילה, 'טובת העם או טובת הארץ, יחסה של התנועה הציונית לעלייה בתקופת העלייה השנייה', קתדרה, 46, (טבת תשמ"ח), עמ' 109-122.

שיעור 12: הגירה יוצאת מארץ ישראל ומארצות הברית

יהושע קניאל, 'ממדי הירידה מן הארץ בתקופת העלייה הראשונה והשנייה', קתדרה 73, (תשרי תשנ"ה), עמ' 115-138.

ארתור הרצברג, היהודים באמריקה, ירושלים 1994, עמ' 204-240

יונתן סרנה, 'מיתוס האין חזרה – שיבת היהודים למזרח אירופה, 1881-1914', א' גרטנר וי' סרנה (עורכים), יהודי ארצות הברית, ירושלים תשנ"ב, עמ' 225-238.

שיעור 13: יפו וניו יורק בראשית המאה העשרים

דבורה דוורק, 'מצבם הבריאותי של המהגרים באיסט סייד התחתון של מנהטן', אריה גרטנר ויונתן סרנה (עורכים), יהודי ארצות הברית, ירושלים תשנ"ב, עמ' 183-224.

שיעור 14: הצגת רפרטים + סיכום